

گزاشته‌ها

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال هفتم، شماره یکم و دوم، بهار - تابستان ۱۴۰۱ [انتشار: زمستان ۱۴۰۲]

مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب، سی سال تلاش • معرّفی کهن‌ترین نسخه چهارمقاله نظامی عروضی، کتابت قرن هشتم هجری / امیر ارغوان • شاعران کجچی: خانواده‌ها، شعر و اشکال حمایت در آذربایجان و فراتر از آن (قرن چهاردهم تا هفدهم) / کریمت ورنو، ترجمه: مهدی رحیمپور • کتیبه دوزخانه زلمسکورت / احسان شیرازی، با همکاری ایگور انستراخ • پندنامه انوشیروان: دست‌نویسی نویافته از منظومه امیرالشعرا برهانی نیشابوری / مهدی طهباس • یادکرد «خلیج فارس» در قاموس‌های تورات عبری و تلمود / حیدر عبّوس • رساله دموکرات تحریر عبارات / علی بودی • بررسی بیتی از دیوان انوری ایبوردی / محمود علی‌پور • تذکره المعاصرین، تذکره‌ای ناب از سرایندهگان فارسی‌سرا / جلیل جالی، ترجمه: انجم حمید • بیتی نویافته از سنایی غزنوی / محسن احمدپوشی • مثل‌ها و کنایات مشترک فارسی و عربی رایج در فلسطین / سهیل باری گنبدی • عارف ایچی یا عارف الحی اصفهانی؟ (ادراکی بر یک بدخوانی از مصحح لطائف الحیال) / محمدمسافر خانم • بررسی کتاب تلفظ در شعر کهن فارسی (اوراست دوم) / مهدی کمالی • برگ‌های کهن از ترجمه پارسی قرآن مجید (قرآن شیرازی) / میلاد یگلدو • نقلی بر کتاب نظامی گنجوی: زندگی و آثار/ مهدی فیروززاد • مختصری درباره شیوه ضبط کلمات زبان‌های ایرانی میانه غربی، ایرانی باستان، هلندی باستان و یونانی به خط فارسی / سید احمدرضا قاسمی • شیوه ضبط واژه‌های متون میخی به خط فارسی / سهیل بنیاد • زندگی و آثار فرانضی زاده محمّدسعید افغانی / نسرته صالح • پاسخی به نوشته عارف نوشاهی درباره فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه کنگره / علی منوری آقانه

شده خوان ز عشق دیرت
کفتی اندر غم رخ لب
با سنی قدر صدق کنت جلال
ما که دارم بره بزه و مضام
کست در دیده دور باب بت
شاه بر تخت جمهرش رای
که بطفت نمای رنجببال
کنت باوی سنی هککل روی
هر زمانه ترا ندیدم
پریان چون گنینه بر کنای
پندراست تا بعد قاف
که سبزه جوان و سپنبل روی
پیت رامی دراز در پیش
کر چه دایم که دل شود بر شیت

فهرست

سرخن

مؤسسسه پژوهشی میراث مکتوب: سی سال تلاش ۵-۶

جستار

- معرفی کهن‌ترین نسخه چهارمقاله نظامی عروضی، کتابت قرن هشتم هجری / امیر ارغوان ۷-۱۸
 شاعران کججی: خانواده‌ها، شعر و اشکال حمایت در آذربایجان و فراتر از آن (قرن چهاردهم تا هفدهم) /
 کریمستف ورنر: ترجمه: مهدی رحیم‌پور ۱۹-۳۵
 کتبه دوزبانه زلمکوت / احسان شواربی: با همکاری ایگنو اشتراوخ ۳۶-۵۵
 پندنامه انوشیروان: دستنویسی نویافته از منظومه امیرالشعرا برهانی نیشابوری / مهدی طهماسبی ۵۶-۶۹
 یادکرد «خلیج فارس» در قاموس‌های تورات عبری و تلمود / حیدر عیوضی ۷۰-۷۲
 رساله رموزات تحریر عبارات / علی بوذری ۷۳-۷۸
 بررسی بیتی از دیوان انوری ابیوردی / محمود عالی‌پور ۷۹-۸۱
 تذکره المعاصرین، تذکره‌ای نایاب از سرایندگان فارسی‌سرا / جمیل جالبی: ترجمه: انجم حمید ۸۲-۸۹
 بیتی نویافته از سنایی غزنوی / محسن احمدوندی ۹۰-۹۲
 مثل‌ها و کنایات مشترک فارسی و عربی رایج در فلسطین / سهیل یاری گلدزده ۹۳-۹۵
 عارف ایجی یا عارف الحی اصفهانی؟ (درنگی بر یک بدخوانی از مصحح لطائف الخیال) / محمدصادق خاتمی ۹۶-۹۷

نقد و بررسی

- بررسی کتاب تلفظ در شعر کهن فارسی (ویراست دوم) / مهدی کمالی ۹۸-۱۱۴
 برگ‌های کهن از ترجمه پارسی قرآن مجید (قرآن شیرانی) / میلاد بیگدلو ۱۱۵-۱۲۳
 نقدی بر کتاب نظامی گنجوی: زندگی و آثار / مهدی فیروزیان ۱۲۴-۱۳۲

پژوهش‌های دبالتی

- مختصری درباره شیوه ضبط کلمات زبان‌های ایرانی میانه غربی، ایرانی باستان، هندی باستان و یونانی به
 خط فارسی / سیداحمدرضا قائم‌مقامی ۱۳۳-۱۳۷
 شیوه ضبط واژه‌های متون میخی به خط فارسی / سهیل دلشاد ۱۳۸-۱۴۶

ایران در متون و منابع عثمانی (۲۶)

- زندگی و آثار فرائضی‌زاده محمدسعید افندی / نصرالله صالحی ۱۴۷-۱۴۹

دبارة نوسازی پیرین

- پاسخی به نوشته عارف نوشاهی درباره فهرست نسخه‌های خطی فارسی کتابخانه کنگره /
 علی صفری آق‌قلعه ۱۵۰-۱۵۵

سالنامه
میراث
میراث

(۱۴۰۲-۱۳۷۲)

تذکره المعاصرین

تذکره‌ای نایاب از سراینندگان فارسی‌سرای*

جمیل جالبی

ترجمه: انجم حمید

در کتابخانه شخصی‌ام کتابی دارم که روی کاغذ حنایی که با مقوای جلد آن پیوسته نام کتاب تذکره المعاصرین نوشته شده است. به احتمال صاحب پیشین کتاب پس از صحافی با دست خود این عنوان را نگاشته است. روی صفحه اول آن عبارت کوتاهی، تاریخ، امضا و مکان به خط زیبای شکسته درج گردیده است و نیز مهر کوچکی ثبت شده که خوانده نمی‌شود. کتاب صفحه عنوان ندارد، بدین جهت معلوم نیست مؤلف آن کیست، کی و از کجا منتشر شده است. روی صفحه اول «باب الالف» در دایره بیضوی منقش نوشته شده و در زیر آن این کلمات دیده می‌شود: «در این باب تراجم و سخنان ۱۲ سخنور نگاشته شد». به همین ترتیب تا «باب العین المهمله» ادامه دارد. در آنجا آمده است: «در این باب تراجم و سخنان ۳۶ سخنور نگاشته شده». اما در باب مزبور تنها چهارده سخنور ذکر شده‌اند و زندگی‌نامه چهاردهمین شاعر نیز کامل نیست. پیش از «باب العین» در مورد هر حرف تهجی تعداد سرایندگانی که در آغاز باب آورده شده، تعداد تراجم مطابق همان است. تذکره مزبور از شاعری به نام «احسان» (ص ۱) آغاز می‌شود و به نام «عالی» (ص ۲۰۸) ختم می‌شود. آخرین دو سطر صفحه ۲۰۸ چنین است:

عالی ۱۴. مخلص منشی محمد جعفر خیرآبادی است

چشم بد دور عذار تو مرار روز امید

چه کند گر دل من شب نکند در گیسو

* این مقاله به زبان اردو در فصل‌نامه دانش (ش ۳۵، ۲۳۷۲ ش/۱۹۹۳م) به چاپ رسیده است.

تذکره ناتمام مزبور، که مشتمل بر دو یست و هشت صفحه یعنی سیزده جزو کامل است، در چاپخانه‌ای چاپ لیتو شده است. کتابت آن پاکیزه و خواناست. روی حاشیه هر صفحه تخلص سراینده‌ای که ترجمه او در آنجا آمده به حروف جلی نوشته شده است. اما روی دو صفحه، یعنی صفحات ۳ و ۱۵۵، در ذیل نام‌های اختر، واجدعلی شاه و سید علی محمد شاد، به ترتیب تاریخ وفات و سال دریافت لقب خان بهادر ثبت است. عبارات مزبور چنین است:

اختر (واجدعلی شاه) ۲ محرم الحرام ۱۳۰۵ مطابق ۱۸۸۷م
شب سه شنبه داعی حق را لبیک اجابت گفته. (ص ۳)

شاد (مولوی سید علی محمد) در حدود [د] ۱۸۹۱م از گورنمنٹ
عالیه مخاطب به خطاب خان بهادر شده. (ص ۱۵۵)

از مطالعه تذکره معلوم می‌شود که چه کسی این را تألیف کرده است. البته از گواهی داخلی می‌توان سال تألیف و چاپ را نیز به دست آورد. در سال ۱۹۸۰م کتابی با عنوان نسخ: حیات و تصنیف از دکتر محمد صدرالحق دیدم (کراچی: انجمن ترقی اردو پاکستان، ۱۹۷۱م)؛ در حین مطالعه آن به ذکر کتاب تذکره المعاصرین متوجه شدم. نوشته بود:

«تذکره المعاصرین» تذکره مختصری درباره سراینندگان فارسی‌سرای شبه‌قاره است که زندگینامه دو یست و سی و شش شعرا را در بر دارد. تذکره مزبور به زبان فارسی تنها نسخه‌ای دریافت شده که در دانشگاه داکا (بنگلادش) نگاه‌داری می‌شود و نیز اینکه ناقص است. صفحه عنوان و چند صفحه پایان آن در آن موجود نیست. نسخه در دست دو یست و هشت صفحه دارد. متأسفم که با وجود کوشش‌های زیاد نتوانستیم نسخه‌یی دیگر از «تذکره المعاصرین» به دست آوریم. (ص ۲۵۱-۲۵۳)

دکتر صدرالحق نگفته که نسخه مزبور خطی بوده یا چاپی. پس از آن نسخه شخصی‌ام را بررسی کردم و بدین نتیجه رسیدم که این هم نسخه‌ای از همان تذکره است و اتفاقاً دو یست و هشت صفحه دارد و نیز بدون صفحه عنوان است. پس معلوم شد که نسخه دانشگاه داکا نیز چاپی بوده است. از وجود این دو نسخه معلوم شد که همان قدر از کتاب چاپ شده بوده و صفحه عنوان نیز به همین جهت در دست نبوده، زیرا چاپش به اتمام نرسیده بوده و تنها

۵. نام کامل مولانا عضدالدین عضد، ابومعین محمد عضدالدین و تخلص او عضد بوده‌است. او تنها فرزند خواهر نساخ است که تاریخ منظوم خانواده خویش را با عنوان یادگار اجداد به نظم آورده و نسخه چاپی آن در کتابخانه دانشگاه داکا محفوظ است.
۶. این هم به اثبات رسید که نسخه مزبور در ملکیت خانواده نساخ بوده و مولانا عضد کتابی به نام عروض القوافی نیز به رشته تحریر درآورده‌است. ملا عضدالدین عضد این کتاب را پس از سیزده سال از وفات نساخ (در ۴ شوال ۱۳۰۶هـ / ۱۴ ژوئن ۱۸۸۹م) به عبدالرزاق داده‌است.
۷. با توجه به تاریخ وفات نساخ و تاریخ وفات واجدعلی شاه اختر (۱۳۰۵هـ) بر حاشیه صفحه ۳ کتاب، که به دست کاتب نوشته شده‌است، به احتمال دوپست و هشت صفحه از تذکره مزبور در زندگی نساخ کتابت و تصحیح شده، اما نه تنها به چاپ نرسیده بلکه فرم چاپی یکم آن نیز چاپ نشده بوده‌است. این امر بنا به عبارتی که بر حاشیه صفحه ۱۵۵ آمده‌است بیش تر به اثبات می‌رسد: شاد عظیم‌آبادی در سال ۱۸۹۱م خطاب «خان بهادر» دریافت کرد، تقریباً دو سال و نیم پیش از آن نساخ، در سال ۱۸۸۹م، در گذشته بود. عبارت مزبور در سال ۱۸۹۱م یا پس از آن، به دست همان کاتب افزوده شده‌است. این هم امکان دارد که خود شاد عظیم‌آبادی خانواده نساخ یا ناشر را به این امر متوجه ساخته باشد.
۸. این هم به اثبات رسید که تذکره مزبور به طور کامل به چاپ نرسیده و دو نسخه از فرم‌های چاپی آن محفوظ مانده‌است که نساخ یکی را برای خود و دیگری را برای ناشر آماده ساخته بوده‌است. از آن دو نسخه‌ای در دانشگاه داکا و نسخه دیگر در ملکیت من است.
۹. مطالب کامل تذکره مزبور حتماً موجود بوده که آن را نساخ مرتب ساخته و به کاتب داده‌است؛ لیکن پس از مرگ او مطالب آن پراکنده شده و احتمالاً به کسی داده شده که نتوانسته‌است آن را مرتب کند و به صورت مسوده به کاتب بسپارد. بدین ترتیب تذکره مزبور تا
- فرم‌های چاپی چاپخانه محفوظ مانده که چاپخانه برای رکورد خود نگه داشته بوده‌است. به همین علت اکنون تذکره مذکور در هیچ جا دریافت نمی‌شود و ظاهراً به همین دو نسخه چاپی منحصر است.
- رضاعلی وحشت کلکتوی (اردوئی معلی، به کوشش و تصحیح حسرت موهانی، ۱۹۷۰م) نیز درباره نام تمام بودن تذکره المعاصرین سخنی گفته‌است:
- «تذکره المعاصرین» تذکره بسیار ارزنده‌ای از سراینندگان فارسی معاصر نگاشته شده اما افسوس که چاپش به اتمام نرسیده و مؤلف آن درگذشت. (ص ۲)
- روی نسخه شخصی ام عبارتی به خط زیبای شکسته با جوهر خوب بر خورده می‌شود که در ذیل است:
- از دست مولانا عضد به بنده رسید. ۸ شعبان ۱۲۱۹هـ، محمد عبدالرزاق عفی عنه کلامی حسنی الحسینی، به مقام کلکته.
- اینک به این نتایج رسیدیم:
۱. تذکره المعاصرین، که نسخه‌ای از آن در کتابخانه موجود است، همان تذکره‌ای است که وحشت کلکتوی و محمد صدرالحق از آن ذکر کرده‌اند.
 ۲. مؤلف آن عبدالغفورخان نساخ است که دو تذکره سراینندگان اردوسرا با عنوان‌های سخن شعرا و قطعه منتخب به زبان اردو تألیف کرد که به ترتیب در سال‌های ۱۸۷۴م / ۱۲۹۱هـ و ۱۸۸۴م / ۱۳۰۱هـ در چاپخانه نولکشور لکهنو منتشر شد. تذکره سخن شعرا زندگینامه دوهزار و چهارصد و هشتاد و پنج تن از سراینندگان معاصر اردوسرا با نمونه کلامشان و تذکره قطعه منتخب زندگینامه شصت تن از سراینندگان قطعه‌گو با نمونه آثارشان را در بر دارد.
 ۳. تذکره المعاصرین در صورت نام تمام بودن خود، تذکره دوپست و سی و شش تن از سراینندگان معاصر فارسی‌سرا به فارسی است.
 ۴. عضدالدین عضد نسخه مورد مطالعه را به محمد عبدالرزاق کلامی حسنی الحسینی در کلکته داده و او این را روی لوح صفحه یکم ثبت کرده‌است.

قدری چاپ شد که در زندگی نساخ مدون و کتابت شده بود و بدین ترتیب این کار برای همیشه ناتمام ماند.

پیش از این که درباره تذکره مزبور به تفصیل بپردازم، لازم است زندگینامه عبدالغفور نساخ را به اختصار ذکر کنم تا خوانندگان از خدمات و اهمّیت تاریخی او آگاه شوند. عبدالغفور نساخ یکم شوال ۱۲۴۹هـ/ یازدهم فوریه ۱۸۳۴م در کلکته متولد شد. پدرش قاضی فقیر محمد در دادگاه عالی صدر دیوانی در کلکته به شغل وکالت می‌پرداخت. او نیز صاحب علم و دانش بود و دو کتاب با عنوان‌های جامع التواریخ و منتخب النجوم به رشته تحریر درآورده است. جامع التواریخ در سال ۱۸۳۶م در کلکته منتشر شد و نسخه‌ای از آن در کتابخانه خدابخش در پنه نگاه‌داری می‌شود (نساخ - حیات و تصانیف، ص ۴۲). قاضی فقیر محمد سه بار عقد خواند و از زن سوم یک دختر و چهار پسر به دنیا آمدند؛ دو پسر فوت شدند و دو زنده ماندند. نام پسر بزرگ او عبداللطیف خان بود که در دستگاه انگلیس‌ها به مقام‌های عالی مأمور بود و برای آموزش و پیشرفت مسلمانان در زبان بنگالی خدماتش امروز نیز جزوی از تاریخ بنگال است. او در کلکته «انجمن ادبی محمّدان» Mohammdan Literary Society را بنیان گذاشت. به اعتراف این خدمات دولت بریتانیا به او لقب «نواب» و «خان بهادر» داد. او در سال ۱۸۹۳م درگذشت. در میان خواهر و برادرها از همه کوچک‌تر عبدالغفور بود که بعدتر به نام عبدالغفور نساخ معروف گشت و خدمات او در گسترش شعر و ادب اردو چشم‌گیر بود، آن‌گونه که بخشی از تاریخ ادب اردو به شمار می‌آید. عبدالغفور نساخ مانند برادر بزرگ خویش، عبداللطیف خان بهادر، آموزش‌های جدید و قدیم را دید. او به روزگار انگلیس‌ها به مقام‌های عالی مأمور گشت. نساخ تنها یک پسر داشت که نامش ابوالقاسم محمّد مظهرالحق بود و «شمس» تخلص می‌کرد. او شاگرد داغ بود که به روزگار خود بسیار مشهور شده بود و رضاعلی وحشت کلکتوی شاگرد ارشد همو بود.

هنگامی که نساخ به شعرگوئی آغاز کرد نخست به روی

رشید النبى وحشت زانوی تلمذ ته کرد و سپس به مشورت همو به حافظ اکرام احمد ضیغم رامپوری، مقیم در کلکته، مراجعه کرد. ضیغم دانشمند بزرگ زمان خود، استاد و شاعر هفت‌زبانه بود. نساخ در آغاز سخنوری «مهجور» تخلص می‌کرد. سپس تخلص «نساخ» را برگزید، زیرا شیوه شاعری ناسخ لکنوی را دوست نمی‌داشت و به شیوه مصحفی و جرأت علاقه‌مند بود؛ به همین علت به طور صیغه مبالغه تخلص نساخ را اختیار کرد. اما در تذکره المعاصرین، حاجی ناظر محمّد عبدالله متخلص به آشفته درباره تخلص نساخ در قطعه‌ای چنین توجیه داده است:

شکل نساخ چه آئینه معنی آمد
که ازو وجه ارباب سخن نورانی
چهره‌پرداز نظامی بود و سعدی هم
جلوه‌افروز رخ انوری و خاقانی

در همان تذکره، در حاشیه صفحه ۳۱، عبارت زیر درج است:
از نون نظامی و سین سعدی والف انوری و خاے خاقانی نام
نساخ برمی‌آید.

نساخ شاعر پرگویی زبان اردو بود. چهار دیوان از او به چاپ رسیده است: دیوان اول با عنوان دفتر بی‌مثال در سال ۱۸۶۳م منتشر گشت؛ دیوان دوم به نام اشعار نساخ، که نام تاریخیش است، در سال ۱۸۷۴م انتشار یافت؛ دیوان سوم به نام ارمغان در سال ۱۸۷۷م چاپ شد، ارمغان نام تاریخی آن است؛ دیوان چهارم با عنوان ارمغانی در سال ۱۸۸۶م به زیور طبع آراسته شد، ارمغانی نیز نام تاریخی آن است. غیر از آن ترجمه اردوی پندنامه منسوب به فریدالدین عطار در سال ۱۸۶۲م، مجموعه قطعات تاریخ با عنوان شاهد عشرت در سال ۱۸۷۴م، مجموعه رباعیات فارسی با نام مرغوب دل در سال ۱۸۷۴م، مجموعه قطعات تاریخ و فردیات با عنوان گنج تواریخ در سال ۱۸۷۵م و ضمیمه آن با عنوان کنز تواریخ، مجموعه معماهای فارسی و اردو با عنوان مظهر معما در سال ۱۳۰۲هـ/ ۵-۱۸۸۴م، و مجموعه رباعیات اردو، ترانه خامه (نام تاریخی آن ارمغان است) در سال ۱۳۰۲هـ/ ۵-۱۸۸۴م انتشار یافت. از او همچنین در ردّ عقاید وهابی‌ها رساله‌ای با عنوان نصره المسلمین در سال ۱۳۰۳هـ و مجموعه قطعات

- د. در زمان نگارش کتاب سید احمد خان بازنشسته شده بوده است: «در این روزها ترک کار سرکاری گفته از گورنمنٹ عالیہ پنشن (= حقوق بازنشستگی) دریافت می‌کند» (ص ۴۳)؛
- ه. درباره لاله جواهر سنگه، جوهر (شاگرد میرزا غالب) آورده است: «پنج یا شش سال می‌گذرد که وفات یافت» (ص ۷۸)؛
- و. درباره سید ذوالفقار علی، ذوالفقار نوشته است: «در سال ۱۲۹۲ هـ به قید حیات بود» (ص ۱۰۵)؛
- ز. در مورد منشی احمدعلی لکهنوی، رسا (شاگرد طالب‌علی خان عیشی) نوشته است: «در سال ۱۲۹۳ هـ وفات یافت» (ص ۱۱۷)؛
- ح. در ذیل نواب محمد علی خان، رشکی (خلف الرشید نواب محمد مصطفی خان شیفته و حسرتی) آورده است که «عمرش در این حال از سی و دو تجاوز نکرده» (ص ۱۱۸)؛
- ط. درباره ملک الشعرا میرزا فتح‌علی خان صبا نوشته است: «از امرای فتح‌علی شاه قاجار پادشاه ایران بود، سی و دو سال است که وفات یافته» (ص ۱۸۲).
- ی. تاریخ مرگ واجدعلی شاه اختر در حاشیه ترجمه او آمده است: «۲ محرم الحرام ۱۳۰۵ هـ / ۲۲ سپتامبر ۱۸۸۸ م شب سه‌شنبه داعی حق را لیبیک اجابت گفته» (ص ۳). در آن تاریخ نساخ زنده بود. او در ۴ شوال ۱۳۰۶ هـ / ۱۴ ژوئن ۱۸۸۹ م از دنیا رفت.
۲. در تذکره المعاصرين درباره پانزده سراینده قطعات تاریخ وفات یافت می‌شود که خود نساخ گفته و در آن قطعات، تخلص‌ها، نام‌ها و سال‌های وفات آن سرایندگان را گنجانده است:
- آغا احمدعلی احمد (ص ۲-۳)، وفات ۱۲۹۰ هـ.
- مولانا صدرالدین خان آزرده (ص ۲۲-۲۳)، وفات ۱۲۸۵ هـ.
- شاه تراب‌علی تراب (ص ۵۲)، وفات ۱۲۷۵ هـ.
- مولوی غلام‌بتول خان بهادر تمکین (ص ۵۸)، وفات ۱۲۸۸ هـ.
- حاجی الله‌بخش مجموعه‌دار حامد (ص ۸۱)، وفات

باغ فکر معروف به مقطعات نساخ در سال ۱۸۸۷ م، دو کتاب نصاب اردو زبان در ۱۸۶۳ م، و منتخبات دواوین شعرای هند او در ۱۸۶۴ م منتشر شد. گزیده‌ای از دیوان فارسی میرزا وصال شیرازی به نام سفینه منتخب در ۱۸۸۸ م و مجموعه‌ای از قصاید و اشعار مدحی که شعرای مختلف در ستایش نساخ گفته بودند با عنوان قصاید منتخبه در ۱۸۸۸ م به چاپ رسید (برای تفصیل نک. نساخ - حیات و تصانیف، ص ۱۵۷-۲۳۶). علاوه بر این نساخ خودنوشت خویش را نیز به رشته تحریر درآورد و نسخه خطی آن در کتابخانه انجمن آسیایی بنگال نگاه‌داری می‌شود و نیز آن چاپ شده است. نساخ رساله‌ای با عنوان زبان ریخته در ۱۲۷۵ هـ نوشت که نخستین بار در جمادی الاول ۱۲۹۱ هـ / ۱۸۷۴ م در مطبعه نولکشور کلکته منتشر شده است. سه تذکره نیز از او به یادگار مانده است که دو تذکره از آن میان درباره سرایندگان اردوسرا به زبان اردو است:

- یکی با عنوان سخن شعرا که در آن دوهزار و چهارصد و هشتاد و پنج سرایندگان را مورد بحث قرار داده است (بار اول در سال ۱۸۷۴ م در نولکشور لکهنو به چاپ رسید)؛
- تذکره دیگر با عنوان قطعه منتخب، که نام تاریخی آن است (۱۲۷۴ هـ)، در جمادی الاول ۱۲۹۱ هـ / ژولیه ۱۸۷۴ م در نولکشور لکهنو منتشر شد.

اما تذکره فارسی او درباره سرایندگان معاصر فارسی‌سرا است که ناتمام مانده و موضوع نوشته حاضر است.

او در تذکره المعاصرين درباره شعرای معاصر فارسی‌گو برخی اطلاعات مفید فراهم آورده است که بعضی را از میان آن‌ها در این جا ذکر می‌کنیم:

۱. نساخ در تذکره المعاصرين بعضی نکات را آورده است که به کمک آن‌ها زمان تألیف کتاب مشخص می‌شود:
- الف. در ذیل مولوی سید محمود آزاد آورده است: «حالا از سنین عمرش سی و دو سال سپری می‌شود» (ص ۱۴)؛
- ب. در ترجمه مولوی اشرف‌الدین، اشرف نگاشته است که «عمرش از چهل و پنج گذشته» (ص ۲۶)؛
- ج. امیر مینائی، منشی امیر احمد، در دوران نگارش تذکره زنده بوده است (ص ۳۸)؛

- ۱۲۸۸هـ. - منشی امیراحمد مینائی امیر حنفی لکهنوی (ص ۳۷۵-۳۷۸).
- ۱۲۸۶هـ. - نواب محمد مصطفی خان حسرتی و شیفته (ص ۸۴)، وفات
- ۱۲۸۶هـ. - برادر بزرگ نساخ مولوی عبدالحمید حمید (ص ۹۱)، وفات
- ۱۲۸۶هـ. - مولوی وجه‌الله خان بهادر داغ (ص ۱۰۰-۱۰۲)، وفات
- ۱۲۸۸هـ. - شاه رؤف احمد رفت (ص ۱۱۲-۱۱۳)، وفات ۱۲۴۹هـ.
- ۱۲۶۲هـ. - مولوی حسیب احمد رویت (ص ۱۲۳-۱۲۴)، وفات
- ۱۲۸۳هـ. - مولوی نصیرالدین حیدر سامی (ص ۱۲۶)، وفات
- ۱۲۵۴هـ. - مولوی حفیظ‌الدین شهید (ص ۱۷۷)، وفات
- ۱۲۸۸هـ. - خواجه عبدالرحیم صبا معروف به بهیچا میان (ص ۱۸۳)، وفات
- ۱۲۸۸هـ. - استاد نساخ، حافظ اکرام احمد ضیغم رامپوری (ص ۱۹۰)، وفات
- ۱۲۷۹هـ. - ابوالظفر سراج بهادر ظفر، پادشاه دهلی (ص ۱۹۴)، وفات
۳. در تذکره المعاصرین ترجمه شصت و هشت تن از شاعرانی ذکر شده که به زبان‌های اردو و فارسی شعر می‌سروده‌اند:
۱. آغا احمد علی احمد (ص ۱).
۲. واجد علی شاه اختر، پادشاه اوده (ص ۳-۵).
۳. قاضی محمد صادق خان بهادر اختر (ص ۵).
۴. منشی اسدالله اخلاص معروف به علی جان (ص ۱۱).
۵. مولوی معین‌الدین احمد اذکی هوگلوی (ص ۱۲).
۶. حاجی مولوی محمد ارشاد، متخلص به ارشاد (ص ۱۳).
۷. مولوی سید محمود آزاد (ص ۱۳-۱۴).
۸. منشی سید مظفر علی خان اسیر، مخاطب به تدبیرالدوله (ص ۲۴).
۹. حاجی ناظر محمد عبدالله، آشفته (ص ۲۶).
۱۰. مولوی عبدالصمد اعظم معروف به محبوب جان (ص ۳۲).
۱۱. شاه سید محمد اکبر ابوالعلائی، اکبر (ص ۳۶).
۱۲. منشی امیراحمد مینائی امیر حنفی لکهنوی (ص ۳۷۵-۳۷۸).
۱۳. شاهزاده میرزا آسمان‌جاه بهادر انجم (ص ۳۹).
۱۴. مولوی سید عصمت‌الله نسخ (ص ۳۹-۴۰).
۱۵. مولوی ابوالسعد محمد عبدالودود، اوحد (ص ۴۱-۴۲).
۱۶. امیرحسن خان بسمل (ص ۴۶).
۱۷. مولوی سید محمد مراد علی، بیمار (ص ۴۹).
۱۸. شیخ تجمل حسین، تجمل (ص ۵۲).
۱۹. حضرت شاه تراب علی، تراب (ص ۵۲).
۲۰. منشی محمدانوار حسین سهسوانی، تسلیم (ص ۵۳).
۲۱. شیخ مهدی بخش تسلیم (ص ۵۴).
۲۲. میرزا تقی علی خان تقی (ص ۵۷).
۲۳. غلام بتول خان بهادر، تمکین (ص ۵۸).
۲۴. مولوی عبدالرحیم تمنا معروف به عبدالرحیم دهری (ص ۶۰).
۲۵. منشی جلال‌الدین جلال معروف به منشی حسن جان (ص ۷۱).
۲۶. شاه خلیل‌الدین احمد، جوش (ص ۷۷).
۲۷. منشی جواهر سنگه جوهر (ص ۷۸).
۲۸. مولوی الطاف حسین حالی (ص ۷۹).
۲۹. حاجی الله بخش مجموعه دار، حامد (ص ۸۱).
۳۰. حاجی نواب مصطفی خان حسرتی و شیفته (ص ۸۴).
۳۱. نواب غلام حسین خان شاه جهان پوری، حسین (ص ۸۷).
۳۲. مولوی محمد عبدالاحد حشمت (ص ۸۷).
۳۳. سید همایون میرزا حقیر (ص ۸۹).
۳۴. مرحمة‌الدوله منشی سید غضنفر علی خان صولت جنگ مهین پور، حکیم (ص ۹۰).
۳۵. شاه محمدعلیم حیرت و بی تاب (ص ۹۴).
۳۶. شاه خورشید احمد، خورشید (ص ۱۰۰).
۳۷. نواب میرزا خان داغ دهلوی (ص ۱۰۲).
۳۸. منشی لاله سوبها رام دانا (ص ۱۰۳).
۳۹. سید علی درمان عرف علی جان (ص ۱۰۴).
۴۰. مولوی عبدالمنعم ذوقی (ص ۱۰۵).
۴۱. شاه رؤف احمد رفت رامپوری (ص ۱۱۲).
۴۲. شیخ مظفر علی راقم (ص ۱۱۴).

- رحمت‌علی رحمت (ص ۱۱۴).
- میرزا رحیم‌بیگ، رحیم («دراوائل شرر تخلص می‌کرد»، ص ۱۱۷).
- سید محمد خان رند فیض‌آبادی (ص ۱۲۳).
- مولوی حسیب احمد رویت (ص ۱۲۴).
- منشی غلام‌مینا ساحر (ص ۱۲۵).
- مولوی وجه‌الله خان بهادر سامی (ص ۱۳۱).
- حاجی سعیدبخت مجموعه‌دار (ص ۱۳۵-۱۳۶).
- نواب والاقدر حسین‌علی میرزا بهادر سلیمان معروف به منجھلی صاحب (ص ۱۵۰).
- میرزا سهراب بیگ سهراب دهلوی (ص ۱۵۳).
- نواب شاه‌جهان بیگم شاه‌جهان رئیس‌ه بهوپال (ص ۱۶۲).
- خواجه فیض‌الدین شائق معروف به خواجه حیدر جان (ص ۱۶۲).
- منشی شمس‌الدین محمد، شمس معروف به منشی لال جار (ص ۱۶۵).
- عنایت‌الله شوق فریدآبادی (ص ۱۶۵).
- منشی احمدعلی شوق (ص ۱۶۶).
- مولوی سید عبدالغفور بهادر شهباز (ص ۱۷۰).
- حاجی مولوی غلام امام شهید (ص ۱۷۳).
- حاجی شاه عبدالحق شیدا کانپوری (ص ۱۷۹).
- میرزا قادربخش صابر (ص ۱۸۱).
- خواجه عبدالرحیم صبا معروف به میان پهچا میان (ص ۱۸۳).
- میر فرزند احمد، صغیر (ص ۱۸۶).
- منشی وارث‌علی ضیا (ص ۱۸۹).
- حافظ اکرام احمد ضیغم (استاد نساخ) (ص ۱۹۰).
- میرزا سعیدالدین احمد خان طالب دهلوی (ص ۱۹۲).
- منشی الایچی رام طالب (ص ۱۹۲).
- ابوالظفر سراج‌الدین بهادر ظفر، پادشاه دهلی (ص ۱۹۴).
- آغا حسین‌قلی خان عاشقی (ص ۱۹۷).
از میان شعرای مزبور شش سراینده غیر از اردو و فارسی، به زبان عربی نیز شعر می‌گفته‌اند. نام‌های آنان در زیر آورده شده است:
- ارشاد (ص ۱۳)؛
- تمنا (ص ۶)؛
- ذوقی (ص ۱۰۵)؛
- رافت (ص ۱۱۲)؛
- شهباز (ص ۱۷۰)؛
- ضیغم (ص ۱۹۰).
از میان سرایندگان یادشده، استاد نساخ، شاعری است که «در عربی، فارسی، ریخته، ترکی، پنجابی و ناگری سخن می‌گفت» (ص ۱۹۰).
۴. نساخ در تذکره مزبور در ذیل هفت تن از شاگردان خود آورده است که به فارسی نیز شعر می‌گفته‌اند:
- منشی اسدالله اخلاص (ص ۱۱)؛
- مولوی علی‌اصغر، اصغر (ص ۳۱)؛
- مولوی سید عصمت‌الله نسخ (ص ۳۹-۴۰)؛
- حافظ محمد عبدالحمید حمید (ص ۹۲)؛
- ابواسماعیل محمد خلیل‌الله خلیل (ص ۹۹)؛
- منشی وارث‌علی ضیا (ص ۱۸۹)؛
- منشی الایچی رام، طالب (ص ۱۹۲).
۵. نساخ در تذکره المعاصرين در ضمن ترجمه بعضی سرایندگان آورده است: «از احباب راقم است» (ص ۱۳) یا «از احباب راقم الحروف است» (ص ۱۲) یا «از گرامی احباب راقم الحروف است» (ص ۱۱۸). تعداد صاحبان این تراجم به سیزده تن می‌رسد. درباره شاعری به نام منشی جلال‌الدین جلال، معروف به منشی حسن‌جان، نوشته است: «از مدت دراز به رفاقت راقم است» (ص ۷۱). سرایندگانی که درباره آنان «احباب راقم» درج شده است از این قرارند:
- مولوی معین‌الدین احمد هوگلو، اذکی (ص ۱۲)؛
- حاجی مولوی محمد ارشاد، ارشاد (ص ۱۳)؛
- حاجی ناظر محمد عبدالله، آشفته (ص ۲۶)؛
- حاجی سید محمدباقر طباطبائی، باقر (ص ۴۴)؛
- منشی عبدالنعیم، تائب (ص ۵۱)؛
- مولوی غلام‌تول خان بهادر، تمکین (ص ۵۸)؛
- شاه خلیل‌الدین احمد، جوش (ص ۷۷)؛
- مولوی محمدنجف‌علی خان، خسته و ملهمی (ص ۹۶)؛
- مولوی محمد عبدالمنعم، ذوقی (ص ۱۰۵)؛

۶. نواب محمدعلی خان، رشکی (ص ۱۱۸)؛
 - مولوی نصیرالدین حیدر، سامی (ص ۱۲۶)؛
 - مولوی وجه‌الله خان بهادر، سامی (ص ۱۳۱)؛
 - میرزا سعیدالدین احمد خان دهلوی، طالب (ص ۱۹۲).
۶. در تذکره المعاصرین زندگی‌نامه و نمونه کلام سیزده تن از شاگردان میرزا اسدالله خان غالب آورده شده که نام‌های آنان از این قرار است:
- خواجه غلام غوث کشمیری، ینجر (ص ۴۸)؛
 - سید محمد مرادعلی، بیمار (ص ۴۹)؛
 - منشی هرگوپال، تفته (ص ۵۷)؛
 - محمدحسین مرادآبادی، تمنا (ص ۵۹)؛
 - لاله جواهر سنگه، جوهر (ص ۷۸)؛
 - مولوی الطاف حسین پانی پتی، حالی (ص ۷۹)؛
 - محمد اکبر، خاور (ص ۹۶)؛
 - شاه خورشید احمد، خورشید (ص ۱۰۰)؛
 - نواب محمدعلی خان، رشکی (ص ۱۱۸)؛
 - خواجه فیض‌الدین معروف به حیدر جان، شائق (ص ۱۶۳)؛
 - حافظ خان محمد خان رامپوری، شهیر (ص ۱۷۸-۱۷۹)؛
 - میر فرزند احمد، صفیر (ص ۱۸۴)؛
 - میرزا سعیدالدین احمد خان دهلوی، طالب (ص ۱۹۲)؛
۷. پانزده تن از سرایندگان تذکره المعاصرین ایرانی‌اند و جهت بازرگانی به هند رفت‌وآمد داشته‌اند:
- میرزا محمد باقر شیرازی، آصف (ص ۳۲)؛
 - میرزا عبدالرزاق حسینی اصفهانی، افسر (ص ۳۲)؛
 - بلبل کوچک، سید محمدحسین کربلائی (ص ۴۷)؛
 - پسر یغمایی شیرازی (ص ۵۰)؛
 - تشنه شیرازی (ص ۵۶)؛
 - میرزا محمدصادق کرمانی، جلوه (ص ۷۱)؛
 - ساغر اصفهانی (ص ۱۲۶)؛
 - لسان‌الملک میرزا محمدتقی خان، سپهر (ص ۱۳۲)؛
 - سوزنی تهرانی (ص ۱۵۳)؛
 - میرزا ضیاءالدین گیلانی، شمس (ص ۱۶۴)؛
 - ملک الشعراء میرزا فتح‌علی خان، صبا (ص ۲۸۱)؛
۸. بعضی اطلاعات جالب نیز در این تذکره دریافت می‌شود:
- اسد سعید احمد خان را «نیچری» (طبیعت‌گرا) نوشته‌است: «آهی تخلص سید احمد خان بهادر نیچری دهلوی» (ص ۴۳).
- درباره امیرحسن بسمل نوشته‌است: «فسانه نغمه عندلیب به جواب فسانه عجایب رجب‌علی بیگ سرور لکهنوی در حقیقت از تصنیفات اوست که به نام ملازم خود، لاله گویند سنگه، شهرت داده» (ص ۴۶).
- درباره نوه تیبو سلطان شهید، شاهزاده محمد بشیرالدین متخلص به توفیق، آورده‌است: «جناب توفیق در زبان عربی و فارسی محقق کامل است و به هر دو زبان عربی و فارسی نظم و نثرش... بسیار» (ص ۶۱).
- درباره منشی جواهر سنگه، جوهر لکهنوی (نه لاله جواهر سنگه جوهر دهلوی)، گفته‌است: «در فارسی شاگرد کل محمد خان ناطق مکرانی (شاگرد غالب) است» (ص ۸۷).
- نساخ در این تذکره درباره تألیفات نواب مصطفی خان شیفته و حسرتی، غیر از تذکره گلشن بی خار، از کتابی غیرمعروف به نام «ترغیب السالک الی احسن المسالک معروف به ره‌آورد» نیز ذکر کرده‌است (ص ۸۴).
- درباره خودکشی رضاعلی خان رضاعلوی هاشمی گفته‌است که عاشق پری‌روی شد، زهر خورد و جان خود را از دست داد (ص ۱۲۰).
- از تذکره‌های نگارستان سخن و گلستان سخن تألیف میرزا قادربخش صابر نیز در این کتاب سخن رفته‌است (ص ۱۳۳، ۱۸۱، ۱۹۱).
- لطیفه‌ای مربوط به غالب دهلوی نیز در این جا آمده‌است: هنگامی که وی در کلکته رونق می‌بخشید در مجلس شعر پسرعمه نساخ، حفیظ‌الدین احمد شهید (د. ۱۲۵۴ه) که در آن هنگام کم‌سن‌وسال و بی‌نهایت باهوش بود، غزلی خواند. چون شعر مقطع

را آورده‌است؛ دربارهٔ وطنش نیز ذکر کرده و این را هم گفته‌است که شاگرد کیست و اگر شاعر به خانوادهٔ معروفی تعلق دارد، آن را نیز گفته‌است؛ اگر دیوانش را گرد آورده، آن را نیز نوشته‌است؛ اگر غیر از دیوان یا دواوین، شاعر مورد بحث آثار دیگری از خود داشته، به ذکرشان پرداخته و این را هم گفته که شاعر به قید حیات است، در این صورت چقدر سن دارد، و اگر وفات یافته وفاتش چه زمانی بوده‌است.

وی دربارهٔ شخصیت و شاعری هر شاعر به‌طور محتاط اظهار نظر کرده‌است. تذکرهٔ مزبور به اعتبار الفبایی مرتب شده‌است و هر حرف با بابی تازه شروع می‌شود و در ابتدای هر باب گفته شده که هر حرف چند تن از سرایندگان را شامل است. خصوصیت دیگر این تذکره این است که اغلب سرایندگان سرزمین بنگال در آنجا ذکر شده‌اند. بسیاری از آن‌ها تنها در این تذکره آورده شده‌اند. پس از بررسی این تذکره معلوم می‌شود که در قرن نوزدهم میلادی رواج زبان‌های اردو و فارسی در سراسر بنگال چقدر مستحکم بوده و مردم آنجا برای این زبان‌ها به چه اندازه اهمیت قایل بوده‌اند.

خواند، غالب به او نگاه کرد و پرسید «بابا شما کی شهید شده‌اید؟». شهید برجست و جواب داد «قبل روزی که کافر غالب آمده». غالب از جایش بلند شد و به او آفرین گفت، دستش را گرفت و پهلوی خود نشاند (ص ۱۷۸).

- دربارهٔ سرایندهٔ معاصر خود، که نسلماً اجنه بود، به تفصیل پرداخته و رویداد مزبور چنان حیرت‌انگیز است که داستان می‌نماید (ص ۱۹۸-۲۰۶).

- کلام فارسی داغ دهلوی نخستین بار در این تذکره آمده‌است و آن کلامی است که برای نساخ سروده شده و نساخ آن را شامل کتاب کرده و در آغاز آورده‌است: «به پاس خاطر راقم الحروف شعری چند مندرجهٔ ذیل برای درج این تذکره گفته» (ص ۱۰۲).

نساخ در تذکرهٔ خود کلماتی ذکر کرده و نوشته‌است که «از معزز احباب والا جناب راقم است» (ص ۱۰۲). می‌شود حدس زد که در میان نساخ و داغ روابط عمیقی برقرار بوده‌است. نساخ در تذکرهٔ سرایندگان معاصر اردوسرا به نام سخن شعرا راجع به ولدیت ناشناس داغ چنین نوشته‌بود (ترجمهٔ عبارات): نواب میرزای دهلوی ولد خانم کوچک... راقم آن شخص را در دهلی دیده‌است (نساخ، سخن شعرا، نولکشور، لکهنؤ، ۱۸۷۴م، ص ۱۵۷)؛ اما در تذکرهٔ المعاصرین آورده‌است: داغ تخلص نواب میرزا خان دهلوی ابن نواب شمس‌الدین خان مرحوم» (همو، تذکرهٔ المعاصرین، بی‌تا، بی‌جا، ص ۱۰۲).

هنگامی که نساخ تذکرهٔ المعاصرین را به تحریر درآورد، دو تذکره از او به نام‌های سخن شعرا و قطعهٔ منتخب منتشر شده‌بود. در آغاز سخن شعرا نوشته‌است (ترجمهٔ عبارات): تذکره‌ای از خود به یادگار بگذارم که در آن اشعار آبدار با اطناب و اعجاز و واقعات ابنای زمان به قدر طاقت بشری جامع و حشو و زواید را مانع باشد (همو، سخن شعرا، ص ۳). او همین معیار را در تذکرهٔ المعاصرین با پختگی بیش‌تر برقرار نگه داشته و به‌طور عمومی دربارهٔ هر شاعر، به اختصار و جامعیت، اطلاعات اساسی را در اختیار خوانندگان گذاشته‌است و عموماً شیوهٔ کارش این است که تخلص شاعر را مقدم نگه داشته، و سپس نام او و پدرش

گزارش‌ها

Table of Contents

Editorial

The Written Heritage Research Institute: Thirty Years of Endeavour..... 5-6

Articles

- A Review of the Oldest Manuscript of Nizami-ye 'Arūzī's *Chahar Maqala* (The Four Treatises), Copied in the 8th Century AH. / **Amir ARGHAVAN** 7-18
- The Kujujī Poets: Families, Poetry, and Forms of Patronage in Azerbaijan and Beyond (Fourteenth to Seventeenth Centuries) / **Christoph WERNER**; Translated by **Mehdi RAHIMPOUR** 19-35
- The Bilingual Inscription of Zalamkot / **Ehsan SHAVAREBI**; with a contribution by **Ingo STRAUCH** 36-55
- Anūshīrvān's Pand-Nāma (Book of Wisdom); A Newly-Found Manuscript of Amīr-Al-Shu'arā, Burhāni-yi Nayshābūrī's Composition / **Mehdi TAHMASEBI** 56-69
- The Mention of the Persian Gulf in Dictionaries of The Hebrew Bible and Talmud / **Heidar EIVAZI** 70-72
- Resāle-ye *Rumūz-i Tahrīr-i 'Ibārāt* (A Treatise on the Use of Punctuation in Writing) / **Ali BOUZARI** 73-78
- A Study on a Couplet of Anvarī's *Diwan* (Collection of Poems) / **Mahmoud ALIPOUR** 79-81
- Tazkirat-Al-Mu'āsirīn* (Memoirs of the Contemporaries): An Obscure Memoir of Persian Poets / **Jamil JALEBI**; Translated by **Anjom HAMID** 82-89
- A Newly-Found Couplet of Sanā'ī / **Mohsen AHMADVANDI** 90-92
- Shared Persian and Arabic Adages and Allusions Commonly Used In Palestine / **Soheil YARI GOLDARREH** 93-95
- 'Arif-i Īji or 'Arif-Al-Hay Isfahāni (A Contemplation on an Erroneous Reading by The Editor of *Latā'if-Al-Khīyāl* (Subtleties of Imagination)) / **MohammadSadegh KHATAMI** 96-97

Reviews and Critiques

- A Review of *Pronunciation in Classical Persian Poetry* (Second Edition) / **Mehdi KAMALI** 98-114
- Old Folios of a Quran Translation In Persian (The So-Called Shīrānī Quran) / **Milad BIGDELOU** 115-123
- A Review of *Nizami-ye Ganjawā: Life and Works* / **Mehdi FIROUZIAN** 124-132

Essays on Research

- Notes on the Transliteration of Middle Iranian, Old Iranian, Sanskrit, and Greek Words into Persian Script / **Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI** 133-137
- Cuneiform Texts in Persian Script: Transliteration and Transcription / **Soheil DELSHAD** 138-146

Iran in Ottoman Texts and Sources (25)

- Life and Works of Muhammad Sa'id Efendi / **Nasrollah SALEHI** 147-149

On the Previous Articles

- A Response to 'Arīf Naushahi's Article on *The Library of Congress Catalogue of Persian Manuscripts* / **Ali SAFARI AQ-QALEH** 150-155

Gozaresh-e Miras

98 - 99

Quarterly Journal of Textual Criticism,
Codicology and Iranology
Third Series, vol. 7, no. 1 - 2, Spring - Summer 2022
[Pub. Winter 2024]

Proprietor:

The WRITTEN HERITAGE RESEARCH INSTITUTE

Managing Director & Editor-in-Chief:

Akbar Irani

General Editor:

Masoud Rastipour

Managing Editor:

Younes Taslimi-Pak

Cover:

Mahmood Khani

Print:

Miras

No. 1182, Enghelab Ave.,
Between Daneshgah St. & Abureyhan St.,
Tehran, Iran

Postal Code: 1315693519

Tel: 66490612, **Fax:** 66406258

Website: www.mirasmaktoob.com

E-mail: gozaresh@mirasmaktoob.ir

Table of Contents

Editorial

The Written Heritage Research Institute: Thirty Years of Endeavour..... 5-6

Articles

- A Review of the Oldest Manuscript of Nizami-ye 'Arūzī's *Chahar Maqala* (The Four Treatises), Copied in the 8th Century AH. / Amir ARGHAVAN 7-18
- The Kujujī Poets: Families, Poetry, and Forms of Patronage in Azerbaijan and Beyond (Fourteenth to Seventeenth Centuries) / Christoph WERNER; Translated by Mehdi RAHIMPOUR 19-35
- The Bilingual Inscription of Zalamkot / Ehsan SHAVAREBI; with a contribution by Ingo STRAUCH 36-55
- Anūshīrvān's Pand-Nāma (Book of Wisdom); A Newly-Found Manuscript of Amīr-Al-Shu'arā, Burhāni-yi Nayshābūrī's Composition / Mehdi TAHMASEBI 56-69
- The Mention of the Persian Gulf in Dictionaries of The Hebrew Bible and Talmud / Heidar EIVAZI 70-72
- Resāle-ye Rumūz-i Tahrīr-i 'Ibārāt (A Treatise on the Use of Punctuation in Writing) / Ali BOUZARI 73-78
- A Study on a Couplet of Anvarī's *Diwan* (Collection of Poems) / Mahmoud ALIPOUR 79-81
- Tazkirat-Al-Mu'āsirīn* (Memoirs of the Contemporaries): An Obscure Memoir of Persian Poets / Jamil JALEBI; Translated by Anjom HAMID 82-89
- A Newly-Found Couplet of Sanā'ī / Mohsen AHMADVANDI 90-92
- Shared Persian and Arabic Adages and Allusions Commonly Used In Palestine / Soheil YARI GOLDARREH 93-95
- 'Arif-i Īji or 'Arif-Al-Hay Isfahāni (A Contemplation on an Erroneous Reading by The Editor of *Latā'if-Al-Khīyāl* (Subtleties of Imagination)) / MohammadSadegh KHATAMI 96-97

Reviews and Critiques

- A Review of *Pronunciation in Classical Persian Poetry* (Second Edition) / Mehdi KAMALI 98-114
- Old Folios of a Quran Translation In Persian (The So-Called Shīrānī Quran) / Milad BIGDELOU 115-123
- A Review of *Nizami-ye Ganjawi: Life and Works* / Mehdi FIROUZIAN 124-132

Essays on Research

- Notes on the Transliteration of Middle Iranian, Old Iranian, Sanskrit, and Greek Words into Persian Script / Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI 133-137
- Cuneiform Texts in Persian Script: Transliteration and Transcription / Soheil DELSHAD 138-146

Iran in Ottoman Texts and Sources (25)

- Life and Works of Muhammad Sa'id Efendi / Nasrollah SALEHI 147-149

On the Previous Articles

- A Response to 'Arīf Naushahi's Article on *The Library of Congress Catalogue of Persian Manuscripts* / Ali SAFARI AQ-QALEH 150-155